

DOSSIER DEL
PROFESSORAT

VESTIM CALBÓ

LA VESTIMENTA TRADICIONAL MENORQUINA AL SEGLE XVIII

La indumentària és el conjunt de peces de vestir que les persones duim per cobrir-nos el cos. Però més enllà de la forma, composició o disseny d'aquestes peces, la indumentària reflecteix les diferències dins la societat i les característiques pròpies de cada època històrica.

Menorca no ha escapat de les modes al llarg de la seva història. Concretament, al llarg del segle XVIII, el segle de les dominacions, els menorquins i menorquines van viure grans canvis socials, polítics, econòmics i culturals.

El port de Maó es va convertir en un punt de trobada i d'intercanvi entre comerciants de tota la Mediterrània, que entre altres coses feien arribar a Menorca les noves idees socials i culturals d'Europa i també tot tipus de materials, teixits i productes.

L'augment del comerç internacional va afavorir una evolució de la manera de vestir dels menorquins, sobretot de les persones que per la seva capacitat econòmica podien accedir a aquestes noves tendències.

Fins i tot Joan Ramis, l'any 1786, va deixar escrit que la moda masculina, sobretot la de la classe burgesa, seguia les tendències europees, mentre que la moda femenina es mostrava més reticent als canvis i conservava trets més tradicionals.

És a dir, la moda menorquina del segle XVIII seguia les directrius generals de les modes europees, tot i que no es deixaven a banda les particularitats locals ja arrelades de l'illa.

Estudi d'indumentària menorquina, de Joan Chiesa Bagur

La diferència més notable entre la vestimenta de les diferents classes socials venia marcada, sobretot, pel tipus de teixits de cada peça de roba. Mentre les classes adinerades podien comprar teixits que venien d'arreu d'Europa, com la seda, les classes més humils confeccionaven la seva vestimenta amb llana, lli, cotó...

A través d'aquesta activitat, "Vestim Calbó", el Museu de Menorca vol donar a conèixer la figura i obra de Pasqual Calbó, reconegut pintor maonès, format a l'estranger, que formà part d'una generació d'artistes, intel·lectuals i científics menorquins que van contribuir a formar un moment cultural únic a l'illa.

A través de l'observació i anàlisi dels retrats que va pintar Pasqual Calbó a final del segle XVIII, es presentarà la realitat social de la Menorca d'aquella època.

Enmig d'un creixement econòmic i cultural remarcable, Pasqual Calbó retrata la burgesia menorquina, que, interessada pel jove pintor format a les millors acadèmies d'art d'Itàlia, li encarregava retrats.

Calbó retrata la nova classe social urbana del segle XVIII menorquí, concentrada sobretot a Maó gràcies a l'impuls del port.

Durant la visita al Museu, es presentaran dos retrats de cos sencer situats al segon pis de l'exposició, els retrats de Llorenç i Eulàlia Poly amb la indumentària específica de la classe social que representen.

I a través de l'anàlisi d'aquests retrats, es donarà a conèixer la realitat social i cultural de Menorca al llarg del segle XVIII.

Continguts

- Història: Menorca al segle XVIII
- El nostre patrimoni històric i cultural
- Produccions artístiques del patrimoni cultural balear
- Creació d'obres amb tècniques mixtes
- Respecte i valoració de les pròpies produccions artístiques i les dels altres
- Estudi d'algunes de les obres més representatives dels artistes més destacats de les Illes Balears
- Respecte i valoració del patrimoni cultural i artístic de les Illes Balears
- Aprenentatge col·laboratiu a través de l'intercanvi d'informació
- Utilització de documents impresos i recursos audiovisuals per obtenir, seleccionar i relacionar informacions rellevants per ampliar aprenentatges.

Vocabulari relacionat

- Menorca al segle XVIII
- Dominacions
- Port franc
- Pasqual Calbó
- Artista
- Retrats
- Il·lustració
- Vestimenta tradicional
- Folklore menorquí
- Expressió facial i corporal

Recursos per l'aula

- Article "Any Calbó"
http://www.cime.es/WebEditor/Pagines/file/Ambit/CIM_Ambit_revistacultura_num44.pdf
- Article "A qui retratava el pintor Pasqual Calbó?"
<http://www.ime.cat/Documents/Documents/13589doc4.pdf>

- Vídeo resum descriptiu retrats Calbó "Una dona del segle XVIII"
<https://www.facebook.com/museudemenorca/videos/863057680715081>
- Llibre *La indumentària menorquina en el segle XVIII* (Consell Insular de Menorca – Institut d'Estudis Baleàrics, 2008)

Propostes per al treball a l'aula abans i després de la visita

Amb l'objectiu d'aprofitar al màxim la visita al Museu de Menorca, es proposa al professorat algunes idees o orientacions de treball previ que es pot desenvolupar a l'aula. No es tracta de fer un treball en profunditat, sinó més bé de poder introduir als alumnes la figura de Pasqual Calbó i algunes conceptes de la seva vida, per contextualitzar l'activitat que es farà posteriorment al Museu.

Per introduir la temàtica de la indumentària del segle XVIII a Menorca, es proposa visualitzar el vídeo *Indumentària Menorca segle XVIII*, enregistrat al mateix claustre del Museu:
<https://www.youtube.com/watch?v=A5iiQ7NQCfs>

En aquestes imatges es pot veure un grup de persones (infants, músics, pagesos...) amb vestimenta tradicional de l'època.

Una vegada visualitzades les imatges, el grup classe es pot dividir en quatre grups i cada un d'ells haurà d'analitzar un aspecte concret de les persones que surten al vídeo.

- Nombre de peces de roba que duen (calcular quantes peces de vestir duen les persones del vídeo i comparar-ho amb el nombre de peces que duim actualment)
- Dalt el cap (analitzar quantes persones porten el cap tapat amb algun tipus de gorra, capell o mocador i els motius de "cobrir-se" el cap).
- Dibuixos i símbols a la roba (analitzar quin tipus de símbols, figures, dibuixos... tenen les peces de vestir i comparar-ho amb els dibuixos de la roba que vestim actualment)
- Diferències i similituds entre homes i dones (analitzar i comparar les peces de vestir que duen uns i altres)

Una vegada fet el treball en grup, cada equip pot exposar les conclusions del seu tema, intentant donar exemples i arguments. Les explicacions es poden acompanyar per la repetició d'alguna imatge en concret del vídeo.

Per acabar, el professor pot obrir debat amb algunes preguntes més generals:

- Pensau que sempre vestien així o només en ocasions especials?
- Creis que tothom tenia la mateixa "distinció" social? Sabríeu dir quines persones del vídeo són de la classe alta (burgèsia) i qui és gent de la pagesia?
- Per què pensau que la vestimenta ha canviat i evolucionat fins a la manera com vestim nosaltres actualment? La idea és que els alumnes puguin reflexionar sobre els canvis respecte de com es vesteix en l'actualitat (tipus i quantitat de peces de roba, comoditat, la vestimenta com a distinció social...).

Per acabar, es poden visualitzar alguns retrats pintats per Pasqual Calbó, que després d'una llarga etapa de formació per Europa retorna a la seva Menorca natal, on retrata alguns dels seus familiars, retrats que destaquen per la seva delicadesa i calidesa.

Els retrats de Calbó es caracteritzen per transmetre el caràcter del retratat a través de la vestimenta. Calbó es converteix en un referent entre les classes altes de Maó, els nobles de Maó li encarreguen retrats, fet que anima Calbó a continuar aprenent i a descobrir noves fonts d'inspiració.

A través dels seus retrats, Calbó il·lustra la burgesia menorquina, en un moment en què Menorca viu en una gran prosperitat gràcies al comerç i al negoci del corsarisme, alhora que experimenta una notable vida cultural.

El rol del docent no ha de ser tant el de donar informació, sinó el d'obrir un debat o una conversa sobre la figura de Calbó i la seva necessitat de recerca de la inspiració artística. L'objectiu d'aquest treball inicial no és arribar a conclusions definitives, sinó introduir la figura de Calbó entre l'alumnat i presentar-lo com un personatge que permet conèixer millor la vida de la Menorca del segle XVIII.

Retrat d'Eulàlia Poly i Taltavull

Retrat de Llorenç Poly

